

- ▶ artěl – pracovní kolektiv
- ▶ bogatyr – rytíř nebo lidový hrdina, postava z *bylin*
- ▶ bojar – stupeň ruské aristokracie; zastávali vysoké státní úřady a hodnosti ve vojsku, členové Dumy (poradní orgán panovníka). Jejich postavení se mění na zlomu 16./17. st. (Ivan Hrozný a obd. Smuty – Zmatků), Petr I. Tuto hodnost zcela ruší.
- ▶ bolševik – pův. příslušník jedné z frakcí Soc. dem. Dělnické strany (*1898 v Minsku), od 1912 politická strana vedená V. I. Leninem (* v Praze). Bolševici se převratem chopili moci v 1917, od 1918 se strana přejmenovala na Komunistickou.
- ▶ Brestská unie – uzavřená 1596 mezi katol. církví a některými představiteli prav. církve. Řím garantoval prav. církvi některé výsady (př. zachování vých. liturgie, užívání církevněslov. jazyka, julián. kalendáře). Unie vedla ke zvýšení napětí mezi oběma církvemi.
- ▶ bylina – stará epická lidová píseň s mytologickými prvky
- ▶ byt – životní styl (ze slova „*byvat*“: stát se); od 19. st. ruská inteligence spojovala tento pojem se starým životním stylem (na rozdíl od *bytie*)
- ▶ bytie – smysluplná existence (povýšení *bytu*)
- ▶ carismus – státní zřízení v Rusku před revolucí (1917)
- ▶ cenobitismus – mnišský život (společné obydlí v kláštorech, společná řeholní pravidla atd.); opakem je poustevnictví (eremitismus)
- ▶ chán – mongolský kníže
- ▶ děkabristé – příslušníci tajných spolků, které spojoval kritický vztah k carské vládě; název je odvozen od pokusu o vzpouru (XII 1825)
- ▶ dvojvěří – synkreze křesťanské víry a pohanství, věc tolik typická pro Rusko a Ukrajinu
- ▶ graždanka – světské písmo zavedené Petrem I., které zjednodušovalo grafickou podobu písma (diakritika atd.)
- ▶ hejtmanát – během povstání B. Chmelnyckého proti Polsku (1648-1654) byl učiněn pokus vytvořit z Ukrajiny autonom. Území se specifickou hejtmanskou správou a vlastní politikou. Po 1654 byla levobřežní Ukrajina připojena k Rusku a na jejím území fungovalo specifické správní zřízení v čele s kozáckým hejtmanem. Tuto správu zrušila Kateřina II. (1764).
- ▶ horda – sídlo vůdců turkotatarských kmenů; c ruském prostředí postupně přenesen na tatarské státní útvar; po vpádu (1237-1240) se jako Horda označoval stát, jehož vládce *chán* byl považován za suveréna ruských knížat v obl. severovýchodní Rusi
- ▶ jarlyk – písemný dokument tatarských *chánů*, které vydávali podřízeným ruským knížatům jako potvrzení práva na vládu
- ▶ jurodivý – jasnovidce, Svatý blázen, jako poustevník putuje krajinou, lidem ctěný (př. Nikolaj Novgorodský), Vasilij Blažený); v 17. st. přešli ke *staroobřadcům*
- ▶ kozáci – svobodné obyvatelstvo pracující za žold v pohraničních oblastech (14.-17.st.); od 15. st. se formuje *volné* kozáctvo, vytvářející si vlastní samosprávu. Několikrát výrazně zasáhli do dějin vých. Evropy (Chelnyckyj 1648)
- ▶ kulak – kapitalistický rolník
- ▶ mužik – rolník, vesničan
- ▶ narod – pracující lid
- ▶ NEP – Nová ekonomická politika (1921-1929)
- ▶ NKVD – Lidový komisariát vnitřních záležitostí (ve 30. l. 20. st. byl politickou policií)
- ▶ opričnina – osobní policie Ivana Hrozného
- ▶ pečatnyj dvor – první oficiální tiskárna v Moskevské Rusi (*1563)
- ▶ počveničestvo – hnutí za rodnou zem (skupina intelektuální, kteří v 60. l. 19. st. prosazovali syntézu slavjanofilních a západnických principů)
- ▶ raznočincy – lidé smíšeného společenského původu (př. jeden urozený rodič a druhý z řad kupectva); běžný stav mezi radikální inteligencí v 19. st.
- ▶ skoromochi – potulní hráči na *gusli*, pěvci *bylin* (nejspíš nástupci slovanských šamanů); od 1648 zakázáni
- ▶ slavjanofilství – směr v ruské filozofii, prosazující východoslovanský prostor (* 30./40. l. 19. st., Chomjakov, Kirejevskij, Aksanov, Samarin)
- ▶ sobornost' – slavjanofilní pojetí ruské pravoslavné církve (jako jediné a pravé komunity křesťanské lásky a bratrství); česky nepřesně *konciliarita*, *vespolnost*; viz *sobor - chrám*
- ▶ strelcy – mušketýři, kteří se bouřili proti reformám Petra Velikého
- ▶ ukaz – výnos mající platnost zákona
- ▶ ustav – soubor pravidel, regule, nařízení
- ▶ veče – republikánské shromáždění Novgorodu, než si je (koncem 15. st.) podrobila Moskva
- ▶ zemstvo – samospráva (1864-1917) na úrovni okresu a gubernie (složená z venkovské šlechty)
- ▶ ždanovščina – režim A. Ždanova po 1945 (Stalinův šéf ideologie a kulturní politiky)